

Hamamelis virginiana, van wichelroede tot toverhazelaar*

Met zijn schoonheid loopt hij niet echt te koop. Het is een vrij zeldzame verschijning in zowel particuliere tuinen als in het openbaar groen. Het enige, wat hem vergund lijkt, is om als onderstam te dienen voor de vele cultivars uit de oorspronkelijke kruising van de Japanse *Hamamelis japonica* en de Chinese *H. mollis*.

Het gaat bij deze toverhazelaar om de soort die het eerst werd ontdekt en beschreven. Met dat 'ontdekt' in veel dendrologische beschrijvingen heb ik altijd wat moeite. Wij westerlingen pretenderen zo vaak iets ontdekt te hebben, zo ook Amerika en daar weer, in wat thans de staat Virginia is, deze heester die daar al eeuwen door de Indianen als geneesmiddel werd gebruikt. Beschrijven en daarmee inpassen in het internationaal geaccepteerde kader van Linnaeus is wat anders. Engelse vrienden hebben het over 'brought to science', daar kan ik vrede mee hebben. Maar goed, vroege kolonisten in N. Amerika leerden deze plant kennen, toen ze zich daar in de 18e eeuw vestigden. Deze uit Engeland afkomstige pioniers gingen niet over één nacht ijs bij het vinden van een geschikte plek voor een nederzetting. Wichelroedeloopers werden ingezet om de juiste plaats aan te wijzen. In het moederland maakten ze daarbij gebruik van wichelroeden vervaardigd van de buigzame takken van o.a. de gewone

hazelaar (*Corylus avellana*) en verder ook van iepen- of wilgentakken. Ter plaatse in Virginia vonden ze een heester met dezelfde kwaliteit buigzame takken en vruchten die een beetje leken op die van de hazelaar. Ze noemden hem de 'wych hazel'. Het woord 'wych' staat voor een oud Engels werkwoord dat buigen betekent. Ons woord wichelroede is daar van afgeleid. Later werd 'wych hazel' verbasterd tot 'witch hazel'. De benaming toverhazelaar is dus feitelijk een onjuiste vertaling, maar deze is intussen volkomen ingeburgerd. Linnaeus onderscheidde het geslacht *Hamelis* in de tweede editie van zijn *Genera Plantarum* (1742). De naam is een samenstelling van twee Griekse woorden: hama (op dezelfde tijd samen) en melon (vrucht of appel). Het betekent dus tegelijk bloemen en vruchten. Origineel was Linnaeus daarmee niet want ruim 2000 jaar eerder gebruikte de Griekse geneesheer Hippocrates het woord voor de mispel (*Mespilus germanica*). Deze heester heeft tijdens de bloei in het voor-

jaar ook vaak nog oude vruchten. In 1753 beschreef Linnaeus deze Amerikaanse soort als *H. virginiana* in zijn *Species Plantarum*. Voor de *H. virginiana* is de geslachtsnaam goed gekozen. Tijdens de bloei in de herfst zijn de vruchten, ontstaan uit bloemen van het jaar ervoor, nog aanwezig en zelfs nog niet open gesprongen.

De gele, sterk geurende bloemen zijn veel minder opvallend dan die van het thans populaire sortiment hybriden, maar de bloei blijkt als je het eenmaal ontdekt hebt, ieder jaar weer anders te zijn. De bloei kan in bepaalde jaren in sommige struiken eind september al beginnen. De bloemen contrasteren dan sterk met de groene bladeren. Bloei in oktober kan verder gepaard gaan met de felgele herfstkleur van de bladeren en bloei in november-begin december vindt eerst plaats na de bladval. Hoewel deze plant veel eerder bekend werd dan de soorten uit Oost-Azië is ze uit de gratie geraakt en wordt ze in hoofdzaak nog gebruikt als onderstam om de winterbloeiers op te enten. Eigenlijk is ze daar ook niet echt geschikt voor, omdat het vaak tot 'wildgroei' leidt. Het gevolg is dat er ineens een toverhazelaar in de tuin staat die zowel in

de herfst als in de winter bloeit. Een betere keuze als onderstam is een zaailing van de hybride van de Aziatische soorten, *H. intermedia*. Overigens is van deze oudersoorten de Japanse *H. japonica* hetzelfde lot beschoren als *H. virginiana*. De bloemen zijn te nietig, al geniet ik elk voorjaar weer van de bloeiende exemplaren in het Von Gimborn Arboretum. In het standaardwerk *Witch Hazels* van Chris Lane trof ik tot mijn verrassing toch nog zeven cultivars aan van *H. virginiana*. Het heeft verder geen zin om ze hier te gaan vermelden, want de *Naamlijst van Houtige Gewassen* vermeldt daarvan alleen 'Green Thumb'. Het blijkt een bontbladige te zijn, waarvan waarschijnlijk alleen één Boskoopse kweker er enkele voorradig heeft. □

*Bewerking van Parels uit het Von Gimborn Arboretum (6), *Hortus*, 17, 4, p 1-2 (1998)

Hamamelis virginiana

Foto: Fa. C. Esveld

